

รายงานผลการวิจัย

ดนตรีรองเง็ง :

กรณีศึกษาคณะชาตยั แวร์เต็ง

ประภาส ขวัญประดับ*

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ภาคใต้ของประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีอารยธรรมเก่าแก่ ทั้งนี้เพราะในอดีตภาคใต้เป็นดินแดน ที่ใช้เป็นเส้นทางการค้าขายของชนชาติต่างๆ เช่น จีน อินเดีย โปรตุเกส สเปน และฮอลันดา โดยชนชาติเหล่านี้ได้เข้ามาตั้งหลักแหล่งเพื่อทำการค้าตามเมืองท่าต่างๆ ความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติไทยและชนชาติเหล่านี้จึงทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม

ภาคใต้ของไทยจะมีกลุ่มชนชาติวัฒนธรรมและชาติพันธุ์อยู่ร่วมกันหลายกลุ่ม แต่กลุ่มชนที่สำคัญมีเพียง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมสืบเนื่องในศาสนาพุทธ กับกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมสืบเนื่องในศาสนาอิสลาม ดังนั้นวัฒนธรรมสองกระแสหลักในภาคใต้ ก็คือ วัฒนธรรมพุทธและวัฒนธรรมอิสลาม

*อาจารย์ประจำโปรแกรมดนตรี คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

วัฒนธรรมอิสลามนั้นได้เข้ามาสู่แหลมมลายู ในคริสต์ศตวรรษที่ 13 โดยครั้งแรกพ่อค้าชาวอาหรับเป็นผู้นำเข้ามาเผยแพร่ดาหมู่เกาะต่าง ๆ ของอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และมลายู ต่อมาได้เข้ามาสู่ประเทศไทย บริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ สงขลา ปัตตานี ยะลานราธิวาส และสตูล จากนั้นได้กระจายไปยังจังหวัดชายทะเลของภาคใต้ เช่น ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต และ นครศรีธรรมราช

ทั้งนี้เพราะภาคใต้ของไทย มีอาณาเขตติดต่อกับภาคเหนือของมาเลเซีย ทำให้คนไทยมุสลิมมีการรับและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกันกับคนมาเลเซียและอินโดนีเซีย โดยเฉพาะวัฒนธรรมด้านการแสดง คือ การแสดงรองเงิง ซึ่งเป็นการแสดงพื้นบ้านที่มีการผสมผสานด้านวัฒนธรรม

รองเงิงเป็นการแสดงพื้นบ้านที่นิยมเล่นกันตามจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออกของภาคใต้และแถบจังหวัดชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกของภาคใต้ รองเงิง เป็นการแสดงที่ประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ 3 ส่วน คือ การระบำ ดนตรี และการขับร้อง ในส่วนของดนตรีรองเงิง (สุกรี เจริญสุข 2536 : 88) อธิบายไว้ว่า

“...ลักษณะการผสมผสานของดนตรีรองเงิง เป็นการแสดงดนตรีที่หลากหลายต่างวัฒนธรรม มีไวโอลินและแมนโดลิน ทำหน้าที่ดำเนินทำนองเป็นตัวแทนวัฒนธรรมฝรั่ง เพลงรองเงิงส่วนหนึ่งมีพื้นฐานของเพลงฝรั่งผสม

เรอเนสซอง (Renasissance 15-17th) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเดินทางของพ่อค้าชาวสเปน โปรตุเกส และฮอลันดามารากัส ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะก็เป็นเครื่องดนตรีของชาวยุโรป รำมะนาใช้นิยมแพร่หลายในกลุ่มอาหรับ ส่วนฆ้องเป็นเครื่องดนตรีของภาคพื้นอุษาคเนย์...”

จากคำอธิบายดังกล่าวจะเห็นได้ว่าดนตรีรองเงิงเป็นดนตรีพื้นบ้านที่มีความสำคัญทั้งในด้านวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติ เป็นการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยมุสลิมในภาคใต้ สมควรอย่างยิ่งที่จะอนุรักษ์สืบสานให้คงอยู่ตลอดไป

ปัจจุบันคณะรองเงิงที่ยังจัดแสดงอยู่ในภาคใต้มีเหลืออยู่น้อยมาก สำหรับนักดนตรีรองเงิงที่มีบทบาทในการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมดนตรีรองเงิงที่สำคัญคนหนึ่งคือนายชาเดย์ แวร์เต็ง

นายชาเดย์ แวร์เต็ง เป็นศิลปินพื้นบ้านที่มีความสามารถบรรเลงไวโอลินได้อย่างไพเราะและมีผลงานด้านดนตรีรองเงิงมากมายจากผลงานและคุณความดีของท่านดังกล่าว ทำให้ท่านได้รับพระราชทาน “ศิลปินแห่งชาติ” สาขาศิลปการแสดง ปี พ.ศ. 2536

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าผลงานและบทเพลงรองเงิงของนายชาเดย์ แวร์เต็ง มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในฐานะที่เป็นมรดกวัฒนธรรมของชาติ จึงสนใจที่จะศึกษาถึงประวัติ

ความเป็นมา ศึกษาวิเคราะห์บทเพลงรองเง็ง รวมทั้งประวัติและผลงานของนายชาเคย์ แวร์เต็ง ศิลปินแห่งชาติ โดยผู้วิจัยหวังว่าผลการศึกษาค้างนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงต่อการศึกษาดนตรีพื้นบ้าน ทั้งยังก่อให้เกิดการบันทึกหลักฐานและการส่งเสริมดนตรีพื้นบ้าน ในฐานะที่เป็นศิลปวัฒนธรรมของชาติสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาดนตรีพื้นบ้านภาคใต้
2. เพื่อศึกษาประวัติดนตรีรองเง็ง
3. เพื่อวิเคราะห์ดนตรีรองเง็งคณะชาเคย์ แวร์เต็ง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ผลการวิจัยทำให้ได้ข้อมูลดนตรีพื้นบ้านภาคใต้
2. ผลการวิจัยทำให้ทราบประวัติความเป็นมาของรองเง็ง
3. ผลการวิจัยจะแสดงถึงองค์ประกอบของดนตรีรองเง็งคณะชาเคย์ แวร์เต็ง

วิธีการศึกษา

1. รูปแบบวิธีการศึกษาค้างนี้เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยทางมนุษยวิทยาการดนตรี โดยการศึกษาข้อมูลจากดนตรีรองเง็งคณะชาเคย์ แวร์เต็ง โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

ขั้นที่หนึ่ง นำทำนองของดนตรีรองเง็งของคณะชาเคย์ แวร์เต็ง มาบันทึกโน้ตสากลเพื่อศึกษาองค์ประกอบทางดนตรี

ขั้นที่สอง ขั้นวิเคราะห์ โดยดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาองค์ประกอบของดนตรีรองเง็งจากองค์ประกอบของดนตรีในหัวข้อต่อไปนี้

1. ทำนอง (Melody)
2. จังหวะ (Rhythm)
3. เสียงประสาน (Harmony)
4. พื้นผิว (Texture)
5. คีตลักษณ์ (Forms)

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาวิจัยดนตรีรองเง็งคณะชาเคย์ แวร์เต็ง อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี โดยกำหนดบทเพลงที่นำมาวิเคราะห์จำนวน 20 เพลง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องดนตรีรองเง็ง : กรณีศึกษาคณะชาเคย์ แวร์เต็ง ซึ่งได้ดำเนินการมาเป็นลำดับ สามารถสรุปผลโดยยึดประเด็นการสรุปจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ผล ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาดนตรีพื้นบ้านภาคใต้

จากการศึกษาพบว่าดินแดนภาคใต้ของประเทศไทย เป็นดินแดนที่มีความเจริญทางด้านศิลปวัฒนธรรมและเป็นศูนย์กลางในการค้าของเอเชียอาคเนย์มาตั้งแต่โบราณ

การติดต่อสัมพันธ์กับชนชาติต่าง ๆ ทำให้วัฒนธรรมด้านดนตรีและการละเล่นถูกนำเข้ามาเผยแพร่ด้วย และชาวภาคใต้คงจะรับไว้ส่วนหนึ่งและถูกถ่ายทอดสืบทอดปรับเปลี่ยนจนเป็นดนตรีพื้นบ้านภาคใต้

ความสัมพันธ์ของชาวภาคใต้ตอนล่างแถบจังหวัดชายแดนภาคใต้กับประเทศมาเลเซีย ทำให้วัฒนธรรมดนตรีในเขตพื้นที่แถบชายแดนภาคใต้เป็นดนตรีพื้นบ้านแบบชวิมลายุ ดนตรีพื้นบ้านภาคใต้สามารถแบ่งเป็นประเภทได้ดังต่อไปนี้

ดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ที่ใช้บรรเลงเดี่ยว เช่น ปืด โปน กรือโต๊ะ บานอ

ดนตรีพื้นบ้านที่ใช้ประกอบละคร
ชาวบ้าน เช่น ดนตรีหนังตะลุง ดนตรี
โนรา ดนตรีมะโย่ง ดนตรีลิเกป่า

ดนตรีพื้นบ้านที่ใช้ประกอบการระบำ
เช่น ดนตรีร้องเงิง ดนตรีดาระ ดนตรี
ซั่มเป้ง ดนตรีลิละ

ดนตรีประกอบพิธีกรรม เช่น ดนตรี
กาหลอ ใต้คริม มะตีอริ

จากการศึกษาพบว่าดนตรีพื้นบ้าน
ภาคใต้มีวัตถุประสงค์ในการบรรเลงเพื่อ
ความบันเทิงและเพื่อประกอบพิธีกรรม

2. การศึกษาประวัติดนตรีร้องเงิง ในภาคใต้

การศึกษาประวัติความเป็นมาของ
การแสดงร้องเงิง นักวิชาการสันนิษฐาน
ว่าเมื่อชาวตะวันตกเดินทางมาพบดิน
แดนใหม่ ๆ ในทวีปอื่น จึงได้เดินทาง
สำรวจดินแดนใหม่ ๆ เหล่านี้จนกระทั่ง
เปลี่ยนจากการสำรวจในระยะแรกไป
เป็นการติดต่อสัมพันธ์ทางการค้าและ
ด้านศาสนา ความเชื่อ ด้านศิลป
วัฒนธรรม โดยเฉพาะดินแดนเอ
เซียอาคเนย์ทางใต้ คือกลุ่มวัฒนธรรมชาว
มลายู ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย
มาเลเซีย และจังหวัดภาคใต้ของประเท
ศไทย กลุ่มชนเหล่านี้ส่วนใหญ่นับถือ
ศาสนาอิสลาม มีวิถีชีวิตใกล้เคียงกัน เมื่อ
ชาวตะวันตกที่เข้ามาติดต่อกับชายกับ
กลุ่มชนเหล่านี้ตั้งบ้านเรือนอยู่ร่วมกัน
ชาวตะวันตกที่เดินทางเข้ามา ได้แก่
โปรตุเกส ฮอลันดา สเปนต่างก็มี
วัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่แตกต่างจาก
ชนพื้นเมือง การติดต่อและมีความ

สัมพันธ์ได้เห็นเรื่องราวต่าง ๆ ก่อให้เกิดความนิยมและรับ
วัฒนธรรมของตะวันตก เช่น วัฒนธรรมการรื่นเริงในวัน
สำคัญหรือเทศกาลต่าง ๆ ชาวตะวันตกได้นำเครื่องดนตรี
บทเพลง ทำเต็นรำ โดยเฉพาะการเต้นรำจับคู่ไปตาม
จังหวะลีลาได้รับความสนใจเป็นพิเศษ ชาวพื้นเมืองได้นำ
ทำนองเพลงเครื่องดนตรีมาผสมผสานกับดนตรีพื้นบ้าน
เครื่องดนตรีจึงมีการผสมผสานระหว่างเครื่องดนตรีตะวันตก
กับเครื่องดนตรีพื้นบ้าน

ร้องเงิงในภาคใต้ของไทยจะนิยมแสดงใน 2 บริเวณ
ใหญ่ ๆ คือ ร้องเงิงในเขตทะเลด้านตะวันออกของภาคใต้
กับร้องเงิงในเขตจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันตกของภาคใต้ร้อง
เงิงในเขตจังหวัดด้านตะวันออกของภาคใต้มีลักษณะเป็น
นาฏศิลป์ มุ่งแสดงความสวยงามของท่าเต้นส่วนร้องเงิงใน
เขตชายฝั่งทะเลตะวันตกจะมีลักษณะเพลงปฏิพาทย์ มีการ
ร้องโต้ตอบและมีการรำทำให้ร้องเงิงทั้งสองบริเวณมีรูปแบบ
ที่แตกต่างกัน การเข้ามาของร้องเงิงในเขตทะเลด้านตะวัน
ตกกับร้องเงิงชายฝั่งตะวันออก น่าจะเป็นคนละทางโดย
ชาวบ้านในแถบจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันตกคงจะรับจาก
ชาวมลายูหรือหมู่เกาะชวาโดยตรง การเข้ามาของร้องเงิง
ในภาคใต้ของไทยแม้จะไม่มีหลักฐานแน่ชัด แต่สันนิษฐาน
ว่าคงจะเข้ามาไม่น้อยกว่า 200 ปี

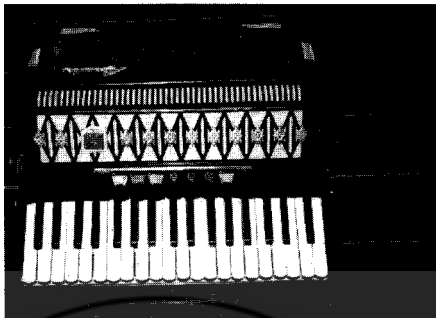
3. ประวัติดนตรีร้องเงิงคณะชาเคย์ แวร์เต็ง

ดนตรีร้องเงิงคณะชาเคย์ แวร์เต็ง เป็นดนตรีร้องเงิง
ของชาวบ้านในอำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ที่มีใจรัก
ในเสียงดนตรีได้รวมตัวกันเพื่อดนตรีร้องเงิง โดยมีหัวหน้าวง
คือ นายชาเคย์ แวร์เต็ง ซึ่งทำหน้าที่บรรเลงไวโอลินเป็น
เครื่องดนตรีหลักของดนตรีร้องเงิง

ดนตรีร้องเงิงคณะชาเคย์ แวร์เต็ง ได้ทำหน้าที่เผยแพร่
วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านของชาวไทยมุสลิมในภาคใต้ให้
เป็นที่รู้จักทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ หัวหน้าคณะ คือ
นายชาเคย์ แวร์เต็ง เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้
รอบรู้ด้านดนตรีร้องเงิง จากผลงานและความสามารถของ
ท่านทำให้ได้รับการยกย่องเป็น “ศิลปินแห่งชาติ” สาขา

แมนโดลิน

รำมะนา

แอกคอร์ดเดียน

ไวโอลิน

ศิลปการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) ประจำปี พ.ศ. 2536

4. การวิเคราะห์บทเพลงร้องเงิงคณะชาเคย์ แวร์เต็ง

จากการวิเคราะห์บทเพลงร้องเงิงคณะชาเคย์ แวร์เต็ง จำนวน 20 เพลง โดยทำการศึกษาองค์ประกอบของดนตรีร้องเงิง พบว่า

4.1 องค์ประกอบจังหวะ

จังหวะของดนตรีร้องเงิงคณะชาเคย์ แวร์เต็ง มีจังหวะที่ใช้บรรเลงประกอบการระบำ 5 จังหวะ คือ จังหวะโยเก็ด จังหวะซำเป็ง จังหวะอินัง จังหวะอัสลี จังหวะรุ่มบ้าร่องเงิง

4.2 องค์ประกอบทำนอง

ทำนองของดนตรีร้องเงิงคณะชาเคย์ แวร์เต็ง มีทำนองเพลงซึ่งอยู่ในระบบเสียงไดอาทอนิก (Diatonic) เมเจอร์ (Major) และ ไมเนอร์ (Minor)

4.3 องค์ประกอบเสียงประสาน

เสียงประสานของดนตรีร้องเงิงคณะชาเคย์ แวร์เต็ง มีลักษณะแบบ Monophony เป็นส่วนใหญ่ จะมีในบางท่อนของบทเพลงจะมีการประสานเสียงแบบ quasi

homophonic ซึ่งเป็นการบรรเลงกิ่งประสานเสียง โดยใช้คู่เสียงจากเครื่องดนตรีที่บรรเลงทำนองหลักคือ ไวโอลิน และแมนโดลิน

4.4 องค์ประกอบสีสันของเสียง

สีสันของเสียงดนตรีร้องเงิงคณะชาเคย์ แวร์เต็ง จะประกอบด้วยเครื่องดนตรีของตะวันตก คือ ไวโอลิน แมนโดลิน แอกคอร์ดเดียน ส่วนเครื่องดนตรีของตะวันออก คือรำมะนาและซ้อง ความเป็นพื้นบ้านของดนตรีร้องเงิงเกิดจากสำเนียงและลีลาการบรรเลงของนักดนตรี

4.5 องค์ประกอบคีตลักษณ์

คีตลักษณ์ดนตรีร้องเงิงลักษณะดนตรีร้องเงิงเป็นดนตรีประกอบการระบำบทเพลงส่วนใหญ่ มีการบรรเลงซ้ำหลายเที่ยวเพื่อให้ลงตัว

กับท่ารำ คีตลักษณ์ของบทเพลงเป็น
บทเพลงท่อนเดียว (เอกบท) หรือ
บทเพลงสองท่อน (ทวิบท)

อภิปรายผลการวิจัย

เกี่ยวกับแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมดนตรี

แนวคิดวัฒนธรรมดนตรีที่เกี่ยวข้อง
กับงานวิจัยครั้งนี้ คือ แนวคิดลักษณะ
การผสมผสานดนตรีของสุกรี เจริญสุข
ได้กล่าวถึง การผสมผสานของดนตรี
ร้องเงี้ยวเป็นการแสดงดนตรีที่หลากหลาย
ต่างวัฒนธรรมมีไวโอลินและแมนโดลิน
ทำหน้าที่ดำเนินทำนองเป็นตัวแทน
วัฒนธรรมตะวันตก เพลงร้องเงี้ยว
ส่วนหนึ่งมีพื้นฐานของดนตรีตะวันตก
ซึ่งมีผลจากการเดินทางเข้ามาค้าขายของ
พ่อค้าชาวสเปน โปรตุเกส และฮอลันดา
มารากัส ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีประกอบ
จังหวะก็เป็นเครื่องดนตรีของตะวันตก
รำมะนา นิยมแพร่หลายในกลุ่ม
วัฒนธรรมดนตรีอาหรับ ส่วนฆ้องเป็น
เครื่องดนตรีของภาคพื้นอุษาคเนย์

แนวความคิดและทฤษฎีทาง มานุษยวิทยา

แนวคิดทางมานุษยวิทยาที่
เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ คือ แนวคิด
การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของ
ฟรานซ์ โบแอส (Franz Boas) ได้
กล่าวถึงการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม
จากสังคมหนึ่งไปยังสังคมอื่น เช่น
ประเพณี ความเชื่อ ในเรื่องของดนตรี

ร้องเงี้ยวมีพัฒนาการขึ้นมาสืบเนื่องจากการแพร่กระจายของ
วัฒนธรรมตะวันตกได้นำวัฒนธรรมดนตรีและการระบำเข้า
มาในชวา มาเลเซีย และแพร่กระจายเข้ามาบริเวณจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ของไทย จึงเกิดการผสมผสานระหว่าง
วัฒนธรรมตะวันตกและวัฒนธรรมพื้นบ้าน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ดนตรีร้องเงี้ยว : กรณีศึกษา
คณะชาเคย์ แวร์เต็ง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ควรจัดสัมมนาทางวิชาการ เรื่องดนตรีพื้นบ้าน
ภาคใต้ สามารถจัดในส่วนของดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ของ
ไทยพุทธและดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ของไทยมุสลิม เพื่อ
ทำความเข้าใจวัฒนธรรมดนตรีของภาคใต้ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น
2. แนวทางในการส่งเสริมดนตรีร้องเงี้ยว ควรส่งเสริม
และเผยแพร่ดนตรีร้องเงี้ยวให้เยาวชนได้ฝึกฝนทั้งด้านดนตรี
และการระบำ โดยเชิญวิทยากรด้านดนตรี คือ นายชาเคย์
แวร์เต็ง เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่เยาวชนและผู้สนใจ
3. ควรที่จะนำดนตรีร้องเงี้ยวมาบันทึกเสียงหรือถ่ายทำ
วีดีโอ เพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบสาน บทเพลงร้องเงี้ยวโบราณ
ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและสืบทอดทำนองเพลงและจังหวะ
ของดนตรีร้องเงี้ยวได้อย่างถูกต้อง ❀

